

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА
Кафедра майстерності актора

АНОТАЦІЯ

до творчого проекту

**Захист сценічного образу Діани в дипломній виставі за п'єсою
Еріка-Емманюеля Шмітта «Тектоніка почуттів»
на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»**

Виконала (в):

здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

галузь знань 02 «Культури і мистецтва»

спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»

Поліна КОПИТЕЦЬ

Керівник творчого проекту:

Викладач кафедри

майстерності актора ХДАК

Світлана ФЄВРАЛЬОВА

Рецензент:

Актор Харківського державного

академічного українського театру імені

Т. Г. Шевченка, заслужений артист України

Олександр ВІРЧЕНКО

Допущено до захисту

Зав. кафедри _____/Віталій МІЗЯК/

11 червня 2025 р.

Харків 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I «АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА»	5
1.1 Біографія та творчий шлях автора Еріка-Емманюеля Шмітт.....	5
1.2. Історія написання та особливості художнього втілення драматургічного твору «Тектоніка почуттів».....	8
1.3.Розбір основних подій згідно розвитку сюжету.....	11
РОЗДІЛ II «МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ»	17
2.1. Характеристика та аналіз образу Діани: психологічний портрет	17
2.2. Образ Діани та її взаємовідносини з іншими персонажами.....	19
2.3. Робота над характером та характерністю.....	22
2.4. Надзавдання та наскрізна дія.....	24
РОЗДІЛ III «СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ»	26
3.1. Використання виразних засобів для становлення образу (голосова та пластична характеристики, темпоритм ролі).....	26
3.2. Костюм, грим, аксесуари, реквізит та декорації.....	28
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	35

ВСТУП

«Тектоніка почуттів» це драматична комедія, яка була написана французьким письменником, а також, психологом, філософом Еріком-Емманюелем Шміттом у 2005 році для показу на камерних сценах. Драматургічний стиль Е.Е. Шмітта у п'єсі «Тектоніка почуттів» вдало демонструє синтез класичної форми з глибоким психологізмом, що є характерним для сучасної європейської драми. Ця п'єса ставиться на сценах багатьох театрів світу. Наприклад: Франція, Бельгія, Німеччина, США, Україна. Її емоційна напруга, динамічні і дуже влучні діалоги, швидка зміна подій створюють всі умови для творчої інтерпретації режисерів.

Актуальність. У п'єсі «Тектоніка почуттів» Ерік-Емманюель Шмітт через образ Діани Поммере порушує низку актуальних проблем сучасного суспільства. Діана втілює образ сильної, самостійної жінки, яка прагне незалежності, але водночас стикається з внутрішніми страхами та самотністю. Її поведінка демонструє складність міжособистісної комунікації, небезпеку маніпуляції у стосунках, егоцентризм, гордощі і жагу любові. Особливу увагу приділено фемінізму, зокрема ролі жінки у сучасному суспільстві, професійній реалізації головної героїні та боротьбі за право бути рівноправною. Крім того, значне місце відведено темі взаєморозуміння між поколіннями — батьками і дітьми. Таким чином, актуальність п'єси виявляється у психологічному аналізі людських стосунків, моральних дилеммах сучасної жінки, проблемах спілкування та пошуках гармонії в особистому житті. Саме тому «Тектоніка почуттів» знаходить відгук у серцях глядачів, адже порушені теми залишаються близькими й зрозумілими для багатьох людей незалежно від часу.

Мета: Створити повноцінний сценічний образ Діани Поммере в п'єсі Еріка Емманюеля Шмітта «Тектоніка почуттів» і дослідити методи роботи над ним. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- ознайомитися та проаналізувати біографію та творчий шлях автора
- дослідити особливості художнього втілення драматургічного твору
- проаналізувати характеристику образу Діани, її психологічний портрет
- встановити спосіб відносин Діани з іншими персонажами
- проаналізувати роботу над створенням характеру і характерності
- визначити надзавдання і наскрізну дію персонажа
- втілення сценічного образу відібравши виразні засоби для його створення

РОЗДІЛ І

«АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА»

1.1. Біографія та творчий шлях автора Еріка-Еммануеля Шмітта.

Аналізуючи біографію Еріка-Еммануеля Шмітта, можна з упевненістю сказати, що він є однією з найяскравіших постатей сучасної французької культури. Думаю, що не просто так Шмітта називають «Людина-оркестр», бо його різнопланова і багатогранна діяльність як письменника, драматурга, режисера, філософа і музиканта свідчить про унікальний синтез творчого мислення і глибокого інтелектуального фундаменту.

Народився 28 березня 1960 року у місті Сент Фуа-ле-Ліон, передмісті Ліон, Франція. Дитинство письменника минуло у Савойї, в родині ельзаського походження. Батьки були вчителями фізичної культури. Батько чемпіон Франції з боксу, а мати - зі спортивної ходьби [4]. Попри те, що батьки виховували його як атеїста, пізніше він переосмислив свої переконання: спочатку став агностиком, а згодом прийшов до християнства [17]. Шмітт був великим фанатом творчості Арсена Люпена, він перечитав всі його романи, тому коли дізнався, що їх більше немає, в 11 років вирішив написати перший свій роман «Нова пригода Люпена», а в 16 він вже грав в театральній студії в ліцеї. Після постановки «Антигони» Жана Ануя, коли театр залишився без нових п'єс для постановки, Шмітт написав свою першу п'єсу «... або чому горох зелений?». Побачивши її на сцені, він відчув радість, але одразу зрозумів, що йому бракує досвіду та глибини мислення для більш серйозного письма. Крім того він був дуже емоційною людиною. Це спонукало його вступити на філософський факультет, адже він відчував потребу в глибшому розумінні життя та розвитку своїх знань [8]. Тому провівши аналіз його дитинства хотілося б зазначити, що з малечку Е.Е. Шмітт вирізнявся емоційною відкритістю, заглибленістю у власні переживання і надзвичайною допитливістю. Саме його любов до літератури, класичної музики і театру

сформували естетичне сприйняття світу письменника, яке згодом позначилося в його драматургічних творах. Важливо зазначити, що драматургічний стиль письменника сформований ще з дитинства через його захоплення театром, що надає його п'єсам сценічної чіткості. Мінімальна кількість декорацій та фокус на внутрішньому світі створюються відчуття інтимного театру.

Щодо освіти, Шмітт навчався у Ліоні і Парижі. Виявляв блискучі здібності до гуманітарних наук - література, філософія, історія. Схильна думати, що саме ця гуманітарна база стала підґрунтям його майбутньої творчості. Потім склавши успішно вступні іспити, він зміг вступити до одного з найпрестижніших вишів Франції, де навчався з 1980 до 1985 року. Думаю саме через його виняткові здібності до філософії, літератури та історії, він отримати магістерський ступінь з філософії, а пізніше і докторську ступінь, де написав докторську дисертацію з філософії і метафізики на тему “Дідро та метафізика” [7]. Проаналізувавши біографічні матеріали, можна дійти висновку, що хоча він і займався викладанням філософії в ліцеях та університетах, але його справжньою пристрастю залишалися театр і література. Тому можна з упевненістю сказати, що ця пристрасть була не просто хобі, а частиною світогляду письменника, яка поступово визначала його подальшу професійну траєкторію.

Вирішальний момент стався у 1989 році під час подорожі до Сахари. Саме там, у тиші пустелі він пережив містичне прозріння. Для нього це був момент глибинного внутрішнього зрушення: Шмітт вперше відчув себе частиною чогось більшого, що дало йому відчуття сенсу життя. Ця подія і стала каталізатором його рішення повністю присвятити себе літературі [13]. Його бажання писати не було випадковим – воно виникло як поєднання раціонального і чуттєвого. Як зазначав сам автор, Філософія- це мова розуму. Література- це мова серця. Він прагнув передавати свої ідеї не лише через логічні доводи, а й через емоції, почуття і образи [14]. Саме тому зробити висновок, що література стала для нього способом служіння людині, це місія гуманізму, яка допомагає читачеві шукати сенс, віру та любов [14].

Свою впізнаваність і популярність як письменник Шмітт отримав у 1991 році після публікації першої драматургічної роботи “Ніч у Валоні”. Славу по всьому світу йому приніс сценарій “Відвідувач”, написаний у 1993 році, за який автор був нагороджений багатьма літературними і театральними преміями [7]. Багаторазовий володар премії ім. Мольєра за найкращу п’єсу і театральну постановку, великої театральної премії Французької академії, кавалер Ордену мистецтв і літератури, член Бельгійської Королівської академії французької мови й літератури. Директор Театру на Лівому березі у Парижі [16]. Цей період став остаточним поворотом у його кар’єрі: він остаточно залишив академічну діяльність в університеті Шамбері та повністю присвятив себе творчості [7].

У своїй творчій діяльності Ерік-Емманюель Шмітт часто надає перевагу тому, щоб головні ролі в його п’єсах виконували знані актори французького театру та кіно. Такий підхід він застосовував і у випадку з п’єсою «Загадкові варіації», написаною у 1996 році. Її прем’єра відбулася 24 вересня на сцені паризького театру «Маріньї» під керівництвом режисера Бернара Мюра. У виставі зіграли відомі актори Ален Делон і Франсуа Юстер [9, с.96]. Потім у 1998 році відбулася п’єса “Фредерік, або Бульвар злочину” головна роль дісталася Жан-Поль-Бельмондо. У 2001 році вийшов бестселер “Пан Ібрагім та Квіти Корану”, який став беззаперечним підтвердженням таланту Шмітта [7].

На початку 2000-х Шмітт активно розвивається у напрямку прози. Згодом опублікований у 2000 році роман “Євангеліє від Пілата” утвердив Е.-Е. Шмітта як успішного романіста та приніс премію Grand Prix des Lectrices de Elle. У творі представлено новий погляд на життя Ісуса, що викликало суперечки щодо його жанру. Деякі дослідники вважають роман прикладом «духовної прози», натхненної гностичними євангеліями, де Шмітт переходить від гри до сакрального осмислення теми – поетики [3, с.62]. У 2001 році він опублікував ще один роман про суперечливу постать молодого Адольфа Гітлера під назвою “Альтернативна гіпотеза”- де його приймають до Академії образотворчого мистецтва у Відні, і це змінює хід історії [6].

В Шмітті живе просвітителі і в деякій мірі місіонер. Він вважає, що в багатокультурному та релігійно різноманітному суспільстві неможливо змусити всіх поділяти одну віру. Єдиним шляхом до гармонії є навчитися жити разом, приймаючи цю різноманітність. Саме з цією метою він створив «Цикл незримого» — серію творів, у яких через художні історії показано основи різних релігій: «Міларепа»(1997) – тибетський буддизм, «Пан Ібрагім і квіти Корану» (2001) – іслам (суфізм), «Оскар і Рожева Пані» (2002) - християнство та «Дитя Ноя» (2004) – дзен - буддиз [19, с.12]. У 2008 році написав емоційну драму про руйнування любові «Тектоніку почуттів».

Отже, визнання творчості Шмітта підтверджується не лише читацькою любов'ю, а й широкою географією її поширення. Його твори перекладено більше ніж на 40 мов, а постановки ставляться в 50 країнах світу. Популярність письменника давно вийшла за межі Франції це і є для Шмітта найвищим показником якості його творчості [4]. Зазначу також ,що Шмітт є одним із найбільш читаних сучасних французьких авторів у світі. В Україні його драматургія посідає особливе місце – п'єси письменника ставлять у театрах частіше, ніж твори будь-якого іншого сучасного іноземного драматурга [4].В Україні поставлено п'ять його п'єс (у Києві, Львові, Харкові, Донецьку) та вийшло друком українською мовою чотири прозові книги (видавництво “Кальварія“) [8].

1.2. Історія написання та особливості художнього втілення драматургічного твору «Тектоніка почуттів».

У рецензії газети «La Libre Belgique» зазначається, що головне враження від вистави – це поєднання зовнішнього спокою з глибинною емоційною напругою. Глядачі наче стають свідками виверження вулкана, яке розгортається

повільно, але нестримно. Після перегляду залишається глибоке почуття емоційної насиченості й внутрішньої злагоди – як із собою, так і з тими, кого любиш [18, с. 4].

П'єса "Тектоніка почуттів" Еріка-Емманюеля Шмітта стала результатом філософського та художнього осмислення класичної літератури й сучасних соціальних реалій. Безпосереднім натхненням для створення цього твору став епізод з роману Дені Дідро "Жак Фаталіст", зокрема історія мадам де Ла Поммере, яка вже раніше приваблювала інших митців, таких як Робер Брессон у фільмі "Дами з Булонського лісу" [15]. Шмітт черпав натхнення з епізоду про мадам де Ла Поммере з роману Дідро «Жак Фаталіст і його пан», де розглядається історія жінки, яка, будучи покинутою, вдається до маніпуляцій, щоб помститися колишньому коханому. Спочатку письменник мав намір адаптувати цей сюжет для сцени, але в процесі роботи створив оригінальну п'єсу, що відображає тонкі межі між коханням та ненавистю, силу людських почуттів і механізми їх руйнування [15].

Шмітт зізнається, що в його п'єсах закладено філософську глибину. Під маскою легкості й іронії автор розкриває трагізм взаємин, затримки у самовираженні та страх перед емоційною близькістю. Герої "Тектоніки почуттів" проходять крізь ініціацію: вони змінюються, пізнають себе, помиляються, але врешті-решт визнають власну істину. Символічною є його фраза, яку він сказав на одному із інтерв'ю: «Мене цікавить момент, коли любов починає хитатися, як під ногами тектонічні плити. Люди, які мають усе для щастя, витрачають його, бо хочуть усе контролювати». Тому назва «Тектоніка почуттів» взята не випадково. Поняття «тектоніка» взято із геології. Тектонічні плити рухаються і коли вони зіштовхуються виникають руйнівні землетруси, цунамі, урагани і виверження вулканів, теж саме виникає і у взаємовідносинах головних героїв, гордощі, пиха, страх втрати близької людини приховано змінюють ландшафт душі - до вибуху, до внутрішнього землетрусу. Автор також зауважує, що

пристрасть часто має егоїстичну природу, в той час як кохання ґрунтується на взаємоповазі та довірі до партнера [15].

Особливу увагу Шмітт приділяє образу Діани — сучасної жінки, яка намагається реалізувати себе у "чоловічому світі" і водночас боїться втратити контроль, тому уникає емоційної відкритості. Саме протиріччя між силою та вразливістю, між прагненням контролю і потребою кохання стає центральною темою твору [15]. Шмітт прагнув створювати театр, який одночасно викликає емоції та роздуми. Його мета — не лише розважити глядача, а й змусити його співпереживати, аналізувати, переосмислювати власні життєві рішення. Таким чином, "Тектоніка почуттів" постає як спроба художника знайти відповідь на вічне питання: що насправді стоїть за нашими почуттями — істина чи ілюзія [15]?

П'єса була перекладена багатьма мовами світу і активно ставився у різних країнах Європи, таких як, Франція, Італія, Швейцарія, Бельгія, Іспанія і звичайно Україна.

Приклади сценічних постановок п'єси у світі:

1. Франція: Театр Маріньї, Париж. Прем'єра показу відбулася 24 січня – 20 квітня 2008 року. Режисером виступив сам Шмітт, він прагнув втілити свою драматургічну концепцію, працюючи безпосередньо з акторами над втіленням психологічної глибини персонажів [2].

2. США: Театр Et Voila, Г'юстон. Премєра відбулася у 2017 році, у рамках Фестивалю франкофонії. Режисером виступила Кейт Маєн. Постановка включала хореографію танцю та сценічні бої на мечях, що надало виставі динаміки та візуальної виразності [1].

Приклади сценічних постановок п'єси в Україні:

1. Київський національний академічний Молодий театр. Прем'єра відбулася 14 червня 2018 року. Режисером виступив Тарас Криворученко [10]. Заслужена артистка України Олена Хижна, яка

виконувала роль Діани, зазначила, що ця роль стала для неї новою сходинкою в акторській майстерності, адже її героїня — складна та неоднозначна особистість [5].

2. Київ: Театр «Почайна». Прем'єра вистави 18 грудня 2021 року. Режисер-постановник Лариса Семирозуменко. У цій постановці п'єса подається як притча про довгий шлях від пристрасі до безумовної любові, де герої стикаються з цунамі ревнощів, гордості та маніпуляцій. Кожен персонаж шукає вихід із розлому почуттів, що відображає назву п'єси [11].

3. Одеський обласний академічний драматичний театр. Прем'єра вистави 7 липня 2021 року. Режисер-постановник Анатолій Антонюк. У цій версії п'єси розповідається історія парижанки Діани Помрей, яка має все для щастя: ефектну зовнішність, успішну кар'єру та коханого чоловіка. Однак несподівані події змінюють її життя, і герої опиняються в бурхливому вирі подій, що включають раптовий розрив, таємні змови та непередбачену розв'язку [12].

1.3. Розбір основних подій згідно з розвитком сюжету.

Події п'єси розгортаються в інтимному просторі спальні Діани. Ця обстановка символізує близькість та довіру між персонажами, однак атмосфера швидко змінюється, коли Рішар раптово, каже Діані почекати, адже йому треба сходити по газети. В цей момент в голові героїні відбувається справжня буря емоцій. Ззовні вона спокійна, але всередині її охоплюються сумніви, образа, розчарування і страх. Він знову тікає? А що, як він справді перестав мене кохати? Раніше Рішар таким не був? Що з ним сталося? З цими думками Діана залишається на самоті, але не надовго. Незабаром в кімнату входить її мати мадам Поммере і починає жартувати над «драматизмом» цієї короткої розлуки, намагаючись чи то підбадьорити чи то розвеселити Діану. Вона з іронією і

перебільшенням розповідає їй про можливі небезпечні ситуації, котрі можуть статися з Рішаром по дорозі до кіоску з газетами. Цей гумористичний підхід матері допомагає зняти напругу і водночас виявляє найглибші переживання героїні. З розвитком їх діалогу мадам Поммере висловлює своє бачення стосунків Діани та Рішара, вважаючи, що він кохає її більше, ніж вона його. Мати нагадує доньці про її минулі сумніви та страхи, наголошуючи, що Рішар пройшов через багато випробувань, щоб бути з нею, більш того, він не одноразово робив їй пропозицію, котру Діана постійно відхиляє, тим самим показуючи, що у нього на неї серйозні плани. Діана, у свою чергу, зізнається у своїх побоюваннях щодо втрати кохання між ними і вважає, що довіра і любов не можуть існувати одночасно. Мати намагається переконати дочку в протилежному, і закликає поговорити з Рішаром про свої почуття, але вести так ніби це вона охолола до нього, ніби це їй вже не цікаві ці стосунки. Ця сцена розкриває внутрішній конфлікт Діани, її страхи та невпевненість, а також демонструє турботу матері, яка прагне щастя своїй донці. Коли Рішар повертається з газетами, атмосфера в кімнаті вже не така, як була до того. Діана стривожена і напружена, нарешті наважується на діалог з коханим. Згадуючи слова матері і підхід який вона порадила, героїня починає з удаваною впевненістю переконувати коханого, що її почуття вже погасли. На той момент вона переконана, що чинить правильно: хоче перевірити силу Рішарових почуттів, спровокувати його на боротьбу за неї. Рішар, не розуміючи істинних мотивів коханої, намагається зберегти гідність. Не показуючи свого шоку і здивування, він погоджується зі словами Діани і запевняє її, що відчуває теж саме, що і вона. Це протистояння закоханих, кожен з яких говорить «упевненим» тоном, але зсередини – ламається. Ну от, найстрашніші переживання Діани здійснилися, щойно вона почула те, чого так боялася. Вони розійшлися, але домовилися стати друзями. Отже, ця сцена є ключовою точкою напруги. Формально буденна сцена – повернення Рішара з газетами – стає початком великого психологічного конфлікту. Вона демонструє наскільки крихітними можуть бути стосунки, збудовані на недомовках і маніпуляціях. Це і стало тим самим «тектонічним зсувом» почуттів.

Життя іде. Робота, рутина. Діана депутатка національної асамблеї у Франції, котра працює над парламентським звітом про становище жінок, зокрема повій. Вона зустрічається з Родікою Ніколеску, аби обговорити умови їхнього життя. Походу розмови, Діана дізнається про підопічну Родіки Анку – молоду дівчину, котра захоплюється літературою і потрапила в цю професію силоміць. Діану вражає її краса та сум в очах. Згодом Анка починає читати вірш, чим ще більше захоплює головну героїню. Таким чином, сцена в кафе є ключовим моментом всієї п'єси, адже вона знайомить нас не тільки з новими героями, але й стає відправною точкою для розвитку основного конфлікту п'єси. Саме тут в голові Діани починає вимальовуватися план помсти Рішарові за те, що той залишив її, і для цього вона наймає повій.

Сцена, де Діана показує проститутками їх нову квартиру є важливим етапом в розвитку сюжету, адже саме тут вона і починає втілювати свій план. Шляхом обману і маніпуляцій вона переконує повій в тому, що у Рішар є рак і він скоро помре, щоб викликати у них співчуття й посилити їх зацікавленість, вона просить Анку закохати у себе Рішара, аби той зміг провести останні тижні свого життя з прекрасною жінкою. Родіці пропонує стати матір'ю Анки для більшої переконливості. По Діані глядач не відразу зрозуміє говорить вона правду чи ні. Адже головна героїня з таким удаваним болем говорить про хворобу колишнього коханого, переконує жінок в тому, що головна її ціль це турбота про вмираючого Рішара. Але чи справді це так? Поки Шмітт не дає нам точної відповіді на це питання. Таким чином їй вдається переконати жінок в своїй щирості - вони погоджуються на цю авантюру. Ця сцена розкриває внутрішній конфлікт Діани: її любов настільки переплуталась зі страхом втратити коханого, що вона переходить межу дозволеного. Брехня про смертельну хворобу – це не просто перебільшення, це свідомо маніпуляція жінки. Хвороба рак теж не просто так взята автором, адже він символізує не тільки фізичну хворобу, а й «хворобу» у стосунках – брехню, недовіру підозри котрі з'їдають почуття зсередини.

Після того, як Діана наймає двох повій – Родіку і Анку – вона організовує їх зустріч з Рішаром у себе вдома. Депутатка представляє Рішарові Родіку як свою подругу, яка нещодавно переїхала жити до Парижу зі своєю дочкою Анкою. Рішар зачарований невинністю та загадковістю останньої і починає проявляти до неї інтерес. Ось, це те що і треба було Діані. Рішав поринув у її гру. У цій сцені Шмітт майстерно показує, як легко можна маніпулювати почуттями людини, використовуючи її слабкість і бажання. Рішар, не підозрюючи про змову, поступово захоплюється Анкою, що призводить до подальших ускладнень у його стосунках Діаною. Діана, спостерігаючи за розвитком стосунків між Рішаром та Анкою, починає відчувати ревності та сумніви. Але чому? Здавалося все йде так як треба. Вона розуміє, що її план починає набирати непередбачуваних обертів. Рішар все більше і більше закохується в Анку, а та в свою чергу відповідає взаємністю. Після того як Рішар повертається з відрядження він сповнений рішучості повідомляє, що вирішив одружитися з Анкою. Діана, яку спочатку дивує ця новина, швидко усвідомлює серйозність намірів Рішара. Її емоції змінюються від шоку до сильного болю. Вона розуміє, що її маніпуляції призвели до непоправного – до втрати коханого. В цій сцені автор підкреслює головну тему п'єси, а саме руйнівну силу недовіри і брехні у стосунках. Діана сама. Коханий одружується з іншою. Її план потерпів краху. Намагаючись заглушити весь цей біль і розчарування вона випиває келих за келихом і з іронією слухає вальс Мендельсона. Цей акт символізує її спробу втекти від реальності та знайти тимчасове полегшення у вині.

Після такого емоційного виснаження настає одна з кульмінаційних сцен у п'єсі – сцена зізнання Діани. Розуміючи, що їй немає що втрачати, вона вирішує прийти до Рішара і розказати усе. Сцена побудована майже як сповідь. Діана приходить в квартиру молодят. Її рухи стримані, кожен крок дається важко. Слова різкі, а речення короткі. Вона вже не в силах бачити Рішара таким радісним, з холодним цинізмом зізнається, що Анка насправді повія, яку та найняла аби помститися йому за те, що він кинув її. Вже не стримуючи емоцій, майже в

істериці вона додає і про Родіку, яка теж проститутка. Ці слова і речення вилітають з неї швидко і без зупинки, адже це та біль і брехня, яку вона тримала весь цей час в собі. Все. Кінець. Так простір між ними, колись наповнений коханням, стає сповнений ненависті одне до одного. Вивільнивши все те, що так довго накопичувалося в ній, Діана наостанок бажає Рішарові ще більших страждань, ніж були у неї і зі сльозами на очах вилітає з квартири.

З розвитком сюжету наступає одна з найважчих сцен в п'єсі. Вона починається, на перший погляд, з побутової деталі – прохання мадам Поммере про кросворди. В кімнату вона входить знервованою і майже агресивною. Між жінками тримається напруга. В центрі розмови – відсутність Рішара. Мати не вірить, що він у відрядженні, і її підозри не безпідставні. Врешті решт, Діана не витримує і зізнається матері що вони розійшлися. Це стає справжнім шоком для неї. Мати обурено звинувачує Діану в тому, що та не вміє тримати чоловік поруч, дорікає їй у гордості. Вперше лунають жорстокі слова в адрес Діани. Цей вибух емоцій завершується повним відчаєм і нервовим зривом: мати стверджує, що радше б народила хлопчика, аніж таку дочку як вона, наостанок називаючи її «нікчемною». Діана залишається приголомшеною від почутого, ці слова ніби вибивають у неї землю з під ніг. Вона зіштовхнулася не тільки із наслідками свого вибору, а й з моральною відповідальністю перед матір'ю. В цій сцені автор вдало розкриває конфлікт поколінь. Де Діана є уособленням сучасної жінки, яка ставить кар'єру на перше місце, а мадам Поммере – образ минулого, жінки, що оцінює життя через призму чоловіка та родини.

Ось ми потроху підходимо до розв'язки. До сцени в якій розкриваються всі ті підтексти і недомовки, які були в п'єсі. Після довгого розриву, головні герої нарешті домовилися на зустріч. Діана сидить у барі, знервована чекаючи на Рішара. Ось ось має початися розмова, котра змінить усе. З'являється Рішар. Між ними відразу спалахує словесна дуель, у якій сарказм, образи та болючі згадки про минуле розкривають їх історію. У репліках звучать гіркота, нерозділені почуття і втрачені можливості. Рішар зізнається, що не переставав кохати Діану,

коли вона відштовхувала, жбурляючи в обійми іншої жінки. Тепер він у стосунках з Анкою. Шокована Діана починає розуміти, що накоїла і похапцем просить Рішара повернутися до початку, забути все, що було, на що чує відповідь, що це неможливо. Вона лишається сама, морально знищена і розбита. Адже думки про те, що все це зруйнували її пиха, гордість і страх будуть з'їдати її зсередини. Автор вкотре наголошує на тому, що кохання ні в якому разі не потерпить брехні і маніпуляцій, бо вони тільки приведуть до «тектонічної» катастрофи у стосунках.

Фінал цієї історії проходить в траурній атмосфері. Нам показують Діану, дочку покійної. Вона постає як фігура сили і витонченості, але всередині ховається сильний біль. Сцена перетворюється на психологічну дуель: колишні кохані віч-на-віч проходять складну емоційну розмову, в якій розкривають свої старі рани, почуття провини, ревності. Здається вперше Діана постає перед глядачами щирою і ранимою, бо зізнається в причинах свої дій: їй не хотілося здаватися слабкою, її постійна конкуренція в професійному житті з чоловіками, відсутність батька, все це загартовувало характер Діани і стало причиною багатьох її вчинків. Врешті вона визнає, що не любила Рішара по справжньому, але тепер хоче навчитися кохати – не володіти, не мститися, а дарувати щастя. Ця розмова це начебто їх сповідь один перед одним. У фіналі п'єси Діана «благородно» відпускає Рішара до Анки, цим самим показує глядачеві свою внутрішню трансформацію, переосмислення своїх поглядів. Залишившись одна, вона ламається. У ній зникає весь той холод – перед нами постає людина, що відчула й прийняла свою вразливість

РОЗДІЛ II

«МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ»

2.1. Характеристика та аналіз образу Діани: психологічний портрет.

Перш ніж почати аналізувати образ Діани її психологічний портрет, треба розглянути роман життя героїні, адже характер формується ще з дитинства під впливом життєвих ситуацій, саме вони, в більшості своїй, і дають відповідь на причини вчинків, які робила героїня протягом п'єси.

Народилася Діана у Франції, Париж у родині середнього достатку. Її батько Рене Поммере був дрібним чиновником, котрий постійно пропадав на роботі, а мати – мадам Поммере – яскрава, емоційна, легковажна жінка, яка не бачила ніякого сенсу в успішній кар'єрі, адже її головна прерогатива по життю були чоловіки. Діана росла в атмосфері парадоксів: з одного боку – легкість, а з іншого – постійне відчуття самотності та нестачі щирої любові. Діані завжди не вистачало чоловічого плеча, адже її батько був часто відсутній вдома, був суворим і небагатослівним. З дитинства вона бачила, як матір грає роль жінки-дівчинки: кокетливої, смішної, але дуже самотньої. Саме це і породило в Діані відторгнення. Вона пообіцяла собі, що ніколи в житті не перетвориться на жінку на кшталт власної матері. Ця слабкість і нереалізованість мадам Поммере обурювали її. У школі Діана була відмінницею, постійно посідала призові місця у конкурсах, була стриманою і цілеспрямованою. Саме з цієї причини друзів у неї не було. Суворий характер відштовхував однолітків.

З такими лідерськими якостями в 18 років вона вступила до найпрестижнішого інституту політичних наук у Парижі, на спеціальність міжнародні відносини, а потім – право. Така висока конкуренція закарбували її характер, постійне виборювання лідерства у чоловіків - стали причиною її

рішення боротися за права жінок, за їх становище у суспільстві. Завдяки своїй працелюбності вона стрімко підіймалася по кар'єрних сходах, працювала в державних установах, стала депутатом Національної асамблеї у Франції, мала репутацію безжальної, але справедливої жінки.

Відсутність прикладу люблячої сім'ї, а також фактична відсутність батька, вплинули на особисте життя героїні, особливо на її довіру до чоловіків. Серце Діани завжди було закрите, бо вважала, що почуття ще прояв слабкості.

Перша її любов була з колегою по роботі. В п'єсі вона потім згадує, що ці відносини стали для неї розчаруванням. Луї приглянувся їй своїм розумом і спокоєм. Він був галантним і турботливим, любив її слухати. Діана, яка досі не знала такого ставлення, вперше відчула себе потрібною і коханою. Він цінував її такою, як вона є, не змагався з нею, а просто любив. Їх стосунки розвивалися повільно, без пристрасної бурі – але Діані згодом ці відносини почали ставати не цікавими і нудними. Останньою причиною для розлучення стало бажання Луї мати дітей. Для Діани це стало викликом, саме в цей період їй запропонували підвищення. Ідея материнства здавалася вторгненням у її особистий простір, вона не готова була жертвувати своїми амбіціями і незалежністю. З того часу Діана зрозуміла: одруження і діти – не співпадають з її життєвим планом, тому в майбутньому вирішила більше приймати пропозиції руки і серця.

Рішар Дарсі з'явився в її житті несподівано. Вони познайомилися на благодійному заході. Після пережитого невдалого досвіду, Діана закрилася і точно не була готова до нових стосунків. Вона не просто тримала дистанцію, а робила це в доволі агресивній формі – висміюючи його, знецінюючи його почуття. Ставила жорсткі умови: на першому місці – її робота, а вже потім – стосунки. Діана прямо заявляла, що попередній шлюб був для неї нудним, тому про спільне проживання взагалі мови не йшлося. Але Рішар не відступав. Для нього Діана перетворилася на мету, на трофей, який потрібно завойовувати. Через два роки саме така наполегливість і рішучість врешті решт підкорили її. Вона закохалася, але ця любов була руйнівною, егоїстичною і бурхливою. Через якийсь

період часу їй починає здаватися, що Рішар вже не кохає її як раніше, вона дуже занепокоєна такою його поведінкою, саме цей страх – страх бути покинутою наштовхує Діану на дії, які в подальшому наберуть жахливих обертів. Вони не зрадили і не охололи один до одного – вони не змогли бути щирими вчасно. Саме з таких ігор починається подальший розвиток сюжету п'єси «Тектоніка почуттів».

Аналізуючи роман життя Діани, а потім і сюжет п'єси, можна зробити висновок, що автор показує нам: раціональну, амбіційну, незалежну жінку. Вона легко вміє контролювати свої емоції. Діана переконана, що показувати свої справжні почуття – це виявити вразливість, а кохання, на її думку, ставить людину в ризик втратити владу над собою і ситуацією. Її психологічний портрет – це портрет людини, що бореться зі світом і водночас із собою.

2.2. Образ Діани та її взаємовідносини з іншими персонажами

Почати розглядати взаємовідносини Діани з іншими персонажами хотілося б з її коханого Рішара Дарсі. Назва п'єси «Тектоніка почуттів» точно описує їх взаємовідносини між собою. Адже ті внутрішні зрушення емоцій, спричинені недовірою, пихою, брехнею і страхом зміщують ландшафт їх відносин.

Автор показує Рішара, як терплячого і вірного чоловіка, який готовий боротися за своє кохання і йти на компроміси. Діану ж показано його повною протилежністю. Вона не готова жертвувати собою заради нього, гордість і бажання контролю переважає її любов. Довгий період їх відносин Рішар добивався її, постійно доводив своє кохання, неодноразово пропонував вийти за нього. Діана ж в свою чергу тільки приймала його почуття не даючи нічого навзаєм. Згодом, в якийсь момент їй здалося, що Рішар більше не кохає її так як раніше. Її хвилювання, а точніше страх втрати коханого стали причиною необдуманих дій: вона вирішує перевірити його почуття і говорить, що вже не

кохає його. Він кохав її, але з часом виснажився. Зберігаючи гідність він запевняє Діану, що також охолов до неї. Вони починають гру, в якій кожен приховує свої істинні почуття. Для Діани цей момент стає внутрішнім зламом і катализатором до подальших дій. Після того як вони розійшлися, їхні стосунки переходять у фазу прихованого болю. У подальших сценах ми бачимо як це біль перетворюється на руйнівну ненависть, яка як цунамі зносить все на своєму шляху. Засліплена нею, Діана починає мстити Рішарові використовуючи інших людей, спочатку вона задоволена своїм планом, але потім усвідомлює, що її гра виходить з під контору. Усереднені Діани народжується страх, що все втрачено, але вона не готова це показати. Вперше вона не впевнена у собі. В кінці автор показує нам еволюцію стосунків Рішара і Діани, яку вони пройшли. Це не просто розрив між двома людьми, це емоційне завершення великої внутрішньої боротьби, яка тривала упродовж всієї п'єси. Це момент, коли стає очевидно: те, що вони могли б зберегти, вже безповоротно втрачено. На тлі похорону матері Діани, звучить їх остання розмова, де лунають слова про любов, про жаль, про те, як вони все втратили – але це не спроба повернути стосунки, це сповідь двох людей, які нарешті щиро поговорили. В кінці вони відпускають один одного. Прощають. Це тихий землетрус, справжня тектоніка почуттів, що змістила їх назавжди в різні емоційні континенти.

Відносини Діани з матір'ю мадам Поммере є ключовими у п'єсі. Адже саме через них автор показує протистояння двох поколінь, двох поглядів на життя. Сучасного – в образі Діани, яка не готова поступатися своїм амбіціям заради сімейного щастя, і старого – в образі мадам Поммере, яка життєву радість бачить тільки в чоловікові і дітях. Їх розмови часто мають іронічне забарвлення, у них багато сарказму, недомовленостей і образ. Легковажна, наївна мати і раціональна, жорстка Діана. Саме ці контрасти породжують конфлікт у їх відносинах, але попри розбіжності, між ними є сильна потреба одна в одній. Мати постійно намагається через жарти достукатися до дочки, але та не дозволяє своїм емоціям вирватися назовні. Одним з найболючішим моментом в п'єсі став останні їх

діалог. Де мати без фільтру слів, почала називати Діану нікчемною, за те, що остання не виконала жіноче призначення, не подарувала їй внуків і через свою пиху не змогла втримати Рішара. Цей момент ламає їх обох. Мадам Поммере не витримує і помирає. Однак саме після смерті матері проявляється вся глибина їх стосунків. Діана, яка завжди тримала дистанцію, вперше емоційно ламається. Вона тільки після втрати матері усвідомлює як багато та для неї значила, і як боляче бути без неї.

Слідом взаємовідносини Діани та Родіки – це протистояння, двох розумних і сильних жінок у яких є свої моральні принципи по життю, які не співпадають. Їх відносини побудовані на контрасті соціальних шарів і психологічних позицій. Їх знайомство випадкове і починається з маніпуляції: Діана шляхом обману використовує Родіку у своїй грі з Рішаром, не розкриваючи своїх справжніх мотивів. Вона говорить з нею зверхньо з нотками контролю та маніпуляцій. Родіка жінка без освіти, але з великим життєвим досвідом, тому в гру Діани вступає з недовірою. Діана намагається тримати Родіку під контролем, але в деяких сценах відчувається, що Родіка розуміє більше, ніж говорить. Її мовчання і лаконічність – це пасивний спротив. Діану це дратує, бо вона не звикла до пасивного опору, вона звикла щоб її слухалися і боялися. Для Діани вона завжди була складною, але цікавою суперницею. Їх відносини це перепалка двох жінок, які намагаються вивести одна одну на правду. Родіка не боїться, казати Діані правду в лице. Так, в одній із сцен, вона влучно потрапляє в причини, які стали підґрунтям для гри Діани. Їхні відносини – це мовчазна боротьба характерів, без істерик, але з великою напругою.

Тепер хотілося перейти до взаємовідносин Діани з Анкою. Їх відносини можна охарактеризувати як відносини контролю та підпорядкуванню, з підтекстом емоційної і психологічної маніпуляції. Анка – одна з повій, але на відмінну від Родіки, Діану вона сприймає як рятувальницю. Між жінками виникає незвичний зв'язок і своєрідна симпатія. Анка щира, відкрита і трохи наївна, вона дивиться на життя просто, без складних думок і страхів, дізнаючись

про так звану хворобу Рішара без вагань вірить Діані і погоджується підтримати її. Діані такий наїв дівчини дуже до вподоби. До певного часу вона цим вміло користується, але згодом Анка починає розуміти, що стала інструментом у чужій історії. Вона розчаровується, відчуває що її використали, і це викликає ворожість та відчуження. У фіналі відносини побудовані на довірі, з часом дають тріщину через обман. Їх стосунки – це антагонізм двох світів, де одна жінка живе заради контролю, а інша – виживання.

Взаємовідносини персонажів в п'єсі «Тектоніка почуттів» дуже різнобарвні, адже з розвитком сюжету їх погляди на один одного змінюються, тим самим показуючи їх як внутрішню так і зовнішню еволюцію.

2.3. Робота над характером та характерністю

Під час роботи над сценічним образом Діани для мене найбільш складним, але й водночас захопливим, стало входження в роль. Воно вимагало не просто гри, а справжнього розуміння внутрішнього світу героїні – її поглядів на життя, позицій, характеру, які потрібно було відчути і відтворити в собі. Також важливим етапом створення образу було зовнішнє втілення ролі, яке іноді не відповідало її внутрішньому стану душі.

Найперше над чим я почала працювати це детально розібрала текст п'єси, провела аналіз ремарок автора і інших персонажів про мою героїню. В них часто зазначалося ким вона працює, які у неї відносини з іншими героями, особливості поведінки Діани, її реакції і причини тих чи інших вчинків. Особливу увагу звертала не лише на слова героїні, а й на паузи, інтонації, те що вона не договорила. Намагалася зрозуміти, що приховується за маскою іронії, сарказму та холоду. Отже, почати хотілося б з її професії. Щоб переконливо втілити Діану як політичну фігуру, успішну жінку, яка звикла керувати – і не втрачати себе – я працювала над внутрішньою складовою цього статусу. Для цього треба було

створити позасюжетне життя героїні, її шлях у політику, труднощі, які вона пододала, щоб бути на рівні з чоловіками. Уявляла, як Діана виглядає на засіданнях і інтерв'ю. Це допомагало мені створити її соціальну маску – стриману, авторитетну і амбітну. Роль політикині чи публічної лідерки для мене були в новинку, тому робота була складна, але не менш цікава.

Наступним етапом моєї роботи над образом було вивчення їх відносин відносини з Рішаром. Почала досліджувати її внутрішню драму: жінка, яка боїться любити, бо не хоче здатися слабкою. Я намагалася пережити в собі це відчуття постійного страху втратити контроль. Внутрішні монологи допомагали вирішити ці задачі. Мною були пророблені спроби прожити життя жінки, яка не вміє довіряти, бреше, маніпулює іншими. Діана дуже багатогранний персонаж, тому доводилося одночасно ставати сильною і вразливою.

Для того щоб достовірно втілити її страх втрати Рішара, мені довелося звернутися до особистого досвіду. Пригадувала ситуації, коли втрачала щось або когось важливого – це дозволяло пробудити почуття страху, що не можна повернути втрачене. Важким для мене став момент змін її масок у спілкуванні з Рішаром. В цю хвилину вона одна, а в іншу проявляє взагалі протилежні емоції: страх, плач, крик, різке замороження, це контрастне «включення-виключення» допомогло натренувати здатність швидко переключатися.

Також одним із найцікавіших етапів роботи над образом, стало втілення брехні і маніпуляцій. Ці якості у Діані не зовнішні – вони тонко вбудовані в характер, адже показувати це треба було дуже приховано. Моїм завданням було зробити це природньо, щоб сама Діана вірила у свої слова. Навчитися говорити одне – а думати інше. Почала шукати підтекст, що стоїть за репліками, створювати внутрішню мотивацію. Це дозволяло не перетворити сцену на демонстрацію, а робити образ Діани більш багатогранним: сильна зовні – але вразлива всередині, впевнена в слова, але з сумнівом в душі. Саме в сценах де проявлялися ці моменти, я відчувала найбільшу свободу для творчості – народжувалися несподівані імпровізації, які робили образ більш природнім.

Образ Діани вимагав сильного пропрацювання: поєднання сили та внутрішньої вразливості. Завдяки аналізу тексту, підтекстів, її дій і наслідків, я намагалася створити драматичну лінію героїні, розкривши її страх самотності, потребу в любові і емоційні суперечності.

2.4. Надзавдання та наскрізна дія

У роботі над образом Діани Поммере з п'єси «Тектоніка почуттів» Е.Е. Шмітта ще одним завданням було зрозуміти її мету та внутрішні рушії, які визначають її дії протягом усього твору, тобто надзавдання та наскрізні дії персонажа. Саме ці складові дозволяють розкрити внутрішній світ героїні, її мотивації та логіку поведінки протягом п'єси.

Аналізуючи надзавдання мого персонажу хотілося б уточнити, що воно не є статичним, адже має певну еволюцію з ходом п'єси. На початку головна мета героїні – це бути обожнюваною і коханою, її страх залишитися одною. Надзавдання Діани полягає не лише в контролі чи незалежності, як могло б здатися на перший погляд, насправді її вчинками керує потужне, але приховане бажання бути коханою, бажаною, незамінною. Вона прагне щоб її не просто любили – щоб її обожнювали, щоб любов до неї була доведена вчинками, вірністю і боротьбою. Поряд з цим – страх залишитися самотньою, який маскується зовнішньою силою і холодністю. Ці її бажання добре демонструються в п'єсі, наприклад, в першій сцені, коли Рішар йде за газетами, Діану охоплює тривога, саме тут і з'являється тінь страху самотності. Коли мадам Поммере запевняє її, що Рішар кохає Діану дужче ніж вона його, вона не вірить цьому. Їй потрібна абсолютна впевненість, що вона – єдина, незамінна для нього. Це і стає поштовхом до її дій. Саме ця невпевненість штовхає її на спробу маніпулювати, перевіряти і провокувати. Це все підтверджується конкретними діями персонажа. На початку вона свідомо ініціює розставання, кажучи, що більше не кохає

Рішара. Класичний приклад емоційного тесту: вона хоче, щоб він не погодився і почав боротися за неї, довів свою любов. Після того як Рішар, на її великий подив, не бориться, а погоджується на розрив, у неї в перше виникає тріщина в її світогляді, Діана відчуває втрату контролю, і намагається повернути ситуацію під свій вплив, а саме починає використовувати маніпуляцію – вигадує історію про рак, знайомить його з повіями, змушує страждати Рішара, щоб він переосмислив свої почуття і повернувся. Спроба відновити емоційний контроль. Також, вона вдало створює образ жертви. У розмах з матір'ю перекладає відповідальність на Рішара, намагаючись виправдати себе, викликати співчуття. Ці всі дії – від маніпуляцій до відвертих прохань – є проявами її сильного страху залишитися непотрібною. Вона прагнула бути центром світу Рішара, його єдиною.

Переломним моментом стає сцена в барі, коли вона дізнається правду, що Рішар кохав її до останнього моменту. Тут відбувається перелом у внутрішньому сприйнятті героїнею самої себе. В цей момент, вона відкрито визнає, що зруйнувала все сама. Діана розуміє, що вперше в житті втратила когось не тому, що її не кохали – а тому, що вона сама не вмiла кохати.

У фіналі нам показують переосмислення Діаною свої вчинків. Після смерті матері вона вже інша. Діана визнає: її проблема була в нездатності кохати по-справжньому, щиро, без суперництва. І тут, нам автор демонструє нову мету героїні, а саме дозволити іншому бути щасливим, навіть не з нею. Діана вперше не бореться, а виявляє зрілість – визнає, що хоче аби Рішар був щасливим з іншою. Це момент, де її бажання бути коханою трансформується – вона не вимагає любові, а дарує її, без надії на взаємність. Нарешті героїня дозволила собі бути щирою – не задля перемоги, а задля правди.

Отже, треба зазначити, що мета Діани пройшла складну внутрішню еволюцію: від потреби бути обожнюваною, до спроб повернути контроль, потім до усвідомлення провини і нарешті до безкорисливого кохання.

РОЗДІЛ ІІІ

«СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ»

3.1. Використання виразних засобів для становлення образу (голосова та пластична характеристики, темпоритм ролі)

Акторська майстерність включає в себе не тільки вміння досконало передати і донести емоції, переживання, почуття свого героя, а і вміло підкреслити характер персонажу за рахунок зовнішнього вигляду. Візуальне втілення ролі є невід'ємною складовою сценічної роботи, адже саме через зовнішній вигляд актор підкреслює характер, соціальний статус, вік, типаж та професійну діяльність персонажа, роблячи образ більш цілісним і переконливим для глядача.

Роботу над створенням пластичної партитури героїні було розпочато з вивчення характерних рухів і жестів, які б найбільш точно відображали її сутність. Для точнішого розуміння поведінкових моделей жінок-політиків мною були використані відеоматеріали з відкритих джерел – записи з виступів, семінарів та публічних заходів. Спостереження за їхньою поведінкою в офіційній атмосфері допомогло мені сформувати зовнішній малюнок персонажа: стримані рухи, витримана поза, виважена жестикуляція. Усе це я почала витреноувати в собі – працювала перед дзеркалом, відстежуючи зміни у своїй поставі, ході і пластиці. Цей процес дався мені непросто, адже така стримана і холодна манера поведінки не є для мене природньою.

Це була її загальна модель поведінки, але її фізична партитура змінювалася в залежності від персонажа, з яким вона знаходилася в тій чи іншій сцені. Наприклад, у сцені, де Діана тільки знайомиться з Родікою і Анкою, я працювала над стриманістю в рухах і над поглядом, який був спрямований трохи

згори. Це допомагало підкреслити її внутрішню перевагу та самоконтроль. Натомість в сцені, де вона їх обманує, мною використовуються інакші пластичні засоби. Діана в цій ситуації – своєрідна «режисерка», організаторка подій. Її пластика стає активнішою, жести - більш виразними і демонстративними: рухи руками, розправлені плечі, корпус подається вперед. Моєю задачею було втілити образ лідерки, яка випробовує інших. Ця сцена сповнена маніпуляцій і гри з боку Діани, тому мені важливо було, щоб глядач спостерігаючи за її поведінкою, не до кінця розумів, чи вона каже правду, чи бреше. Зокрема, в епізоді, коли вона розповідає повіям про «рак» Рішара, я навмисно уповільнила рухи, зробила голос і пластику більш приглушеним. Водночас погляд залишився незмінним – холодним і підступним, що дозволяло передати внутрішню нещирість героїні.

У сценах з Рішаром, Діана теж, поводить себе по іншому. В окремих моментах, коли в ній ще жива закоханість до нього, я додавала м'якість у жести, легку відкритість у тілі, а погляд ставав теплішим – проте ці миті швидко перекривалися внутрішньою боротьбою і самозахистом. Мені було важливо знайти в рухах баланс між зовнішнім контролем і внутрішньою бурею — Діана рідко дозволяє собі показати емоції прямо, але тіло її все одно "видає". Але водночас у цих жорстких формах приховане напруження, і я намагалась показати це через мікродинаміку — наприклад, стиснуті пальці, раптові зміни положення плечей, коротке завмирання перед репліками.

Найяскравішою пластичною кульмінацією стала сцена в барі. Я починала її з абсолютно зібраної постави — спина рівна, плечі трохи відведені назад, руки спокійно на столі. Діана сидить, як на суді, — максимально стримано. Але щойно Рішар починає говорити правду, в тілі виникає напруга: я уявляла, що її ніби «стискає зсередини». У цей момент я свідомо напружувала все тіло. І врешті, кульмінаційний жест — рух тілом назустріч. Це був стриманий імпульс, у якому героїня вклала все: і розпач, і біль, і бажання повернути те, що вже втрачене. Загалом головною задачею в роботі над образом було те, щоб тіло Діани завжди «говорило» неочевидне — приховувало одне, але натякало на інше.

Також, ще одним із головних етапів в розробці зовнішньої характеристики образу була робота над голосовою складовою і інтонаціями. Зрозуміла для себе, що Діана — не з тих жінок, які кричать чи втрачають самоконтроль. Її мова — точна, холодна, врівноважена. Прагнула створити рівне, стримане звучання з легким відтінком дистанції. Водночас були сцени, де стриманість більше не витримує напруги. Наприклад, у моменті, коли Діана говорить Рішару, що більше не кохає його, голос навмисно переходить у надрив, у різкий, навіть крикливий тон. Там дозволяла собі вибух емоцій — це був момент, коли героїня вже не контролює себе повністю, і біль стає сильнішим за її звичний холод. Це різке контрастне звучання я використовувала свідомо — як противагу її стриманості в інших сценах.

3.2. Костюм, грим, аксесуари, реквізит та декорації

У роботі над образом Діани Поммере важливо було не лише знайти внутрішнє психологічне і візуальне наповнення ролі, а й підкріпити його зовнішніми засобами — гримом, костюмом, аксесуарами, реквізитом і декораціями. Ці всі деталі допомагають глядачеві поринути в світ героїв, в атмосферу того, що відбувається, точніше скласти портрети образів.

Діана — жінка публічна, впливова, депутатка, тому її зовнішній вигляд завжди виважений і зібраний. Костюм для неї — не просто одяг, а інструмент контролю, самозахисту й сили. Я сприймала його як щит, через який вона відмежовується від оточення, приховуючи справжні емоції. Її базовий сценічний гардероб складався зі штанів вільного крою темно-синього кольору, білої блузи або кофтинки та класичного піджака чорного або пальто світло-бежевого кольору. Взуття — стримані чорні лаковані лофери, іноді — класичні підбори, що підкреслюють статус, але не додають надмірної жіночності. Водночас у гардеробі Діани є яскраві акценти, які з'являються в особливих моменти.

Наприклад, у деяких сценах вона постає в блузі малинового кольору. Цей вибір не випадковий: я використала його для того, щоб показати її бажання вирватися зі звичного образу або приховану емоційність героїні.

Хоча гардероб Діани в основному складається з ділового одягу стриманих кольорів — чорного, сірого, білого — у ньому все ж присутні сукні. Їх небагато, і вона вдягає їх лише у виняткових випадках, коли дозволяє собі бути не політиком, а жінкою. Це, зокрема, стосується сцен, пов'язаних із Рішаром. Саме для зустрічей із ним Діана дозволяє собі виглядати м'якше, романтичніше. Так, в одній із важливих сцен, коли вони разом ідуть до ресторану, Діана з'являється в елегантному чорному платті класичного крою. У цьому вбранні вона ніби ненадовго знімає свій «захисний костюм», дозволяючи собі відчувати близькість, жіночність, крихкість. Для мене це плаття стало особливим елементом образу, який відображає її приховану чуттєвість. У випадку Діани це плаття — єдиний виняток з її суворого стилю, але саме воно говорить про неї не менше, ніж строгий костюм.

Є й сцени, де Діана залишається вдома, наодинці. У таких епізодах вона дозволяє собі бути іншою — розслабленою, справжньою. Саме тому в домашньому просторі з'являється халат або ж проста футболка з домашніми штанами — м'який, зручний, неофіційний одяг. Для мене ці елементи стали важливою деталлю: через них я могла передати її вразливість і втому, яку вона ретельно приховує на людях, а також показати глядачеві, що вона не робот, а звичайна людина.

Переходячи до питання гриму, варто зазначити, що одним із важливих інструментів у роботі над образом є ескізи — підготовчі нариси, які фіксують загальну ідею зовнішнього вигляду персонажа. Вони дозволяють актору ніби поглянути на героя збоку, що полегшує опрацювання деталей образу. Завдяки цьому вдається або акцентувати увагу на важливих рисах, або навпаки — прибрати зайве, аби уникнути перевантаження.

Грим Діани здебільшого будувався за схемою "худого обличчя" — це дозволяло передати її зібраність, холодність і рішучий характер. В макіяжі використовувалися видовжені прямі лінії, акценти на вилицях та контурі носа, що додавало суворості. Виразні брови з трішки піднятими кінчиками створювали враження внутрішньої сили та зверхності. Єдиним м'якшим елементом були губи, виконані за схемою повного обличчя. Їх яскраво-червоне забарвлення виконувало подвійну функцію: з одного боку — символізувало її прагнення бути помітною та неперевершеною, з іншого — ставало маскою, що приховувала справжні емоції та вразливість героїні. Макіяж очей залишався стриманим: легка стрілка, тіні коричневого відтінку та промальовані вії за схемою молодого обличчя, які виводились трішки в боки — усе це створювало "лисячий погляд", що підсилював враження про характер Діани як гострий, контролюючий, проникливий.

Зачіска також була важливою частиною образу. Вона допомагала передати не лише статус, а й психологічний стан персонажа. У більшості сцен Діана з'являлася зі строгою, акуратно зібраною в гульку зачіскою, що відповідало її професійному статусу та внутрішній зібраності. Водночас у моментах душевного надломлю строгість зачіски змінювалася на розтріпане волосся — символ внутрішнього хаосу, втрати контролю та вразливості. Такий контраст став ще одним засобом глибшого розкриття її внутрішнього світу.

Акcesуари Діани теж показують її характер «нічого зайвого, тільки необхідне». Найпомітніший елемент — чорна сумка. Вона не просто частина гардеробу, а символ її ділового життя, в якому завжди є місце для документів, папок, записників. Сумка ніби підкреслює її раціональний склад розуму і постійну готовність до роботи. Іншим важливим акcesуаром є наручний годинник. У контексті професії Діани як депутатки Національної асамблеї Франції, цей предмет символізує жорсткий графік, дисципліну та повагу до часу. Годинник стає невід'ємною деталлю, що натякає на високий ритм її публічного життя. Окремо варто згадати сцену, де Діана збирається на вечерю в ресторан.

Тут вона вперше з'являється з підвіскою — нехарактерною для її звичного стриманого стилю прикрасою. Цей жест виявляє м'якість, бажання сподобатися, виглядати жіночно та витончено перед Рішаром. Таким чином, навіть через невеликий аксесуар передається її внутрішній емоційний стан та прагнення бути не лише сильною, а й коханою. Ще один функціональний і водночас характерний елемент — ноутбук. Він використовується Діаною для роботи та підкреслює її повне злиття з професією.

У роботі над виставою мною були використані символічний реквізит та декорації, які допомагали глибше передати внутрішній стан героїні та атмосферу сцени. Основними елементами стали тумби, на яких стояли штучні чорні квіти. Їх присутність не була випадковою — вони символізували штучність і стриманість самої Діани, її віддаленість від щирих почуттів. Для відтворення сцени в кафе я додавала ліхтарики на задньому фоні, що створювало тепле, інтимне освітлення. Також на столі з'являлися серветки, сільничка і перчниця — прості речі, які підсилювали реалістичність побуту. Не можна оминати увагою і предмети, які стали символами конфліктів у п'єсі. Зокрема, газети — звичайний, на перший погляд, реквізит, який відіграє роль каталізатора у ключових сценах. Саме з газет починається гостра сварка між Рішаром і Діаною, що запускає ланцюг подій, які призводять до розриву.

Окрема увага приділялася деталям декорацій, які змінювалися залежно від емоційного стану Діани. Коли вона зібрана, спокійна — усі речі навколо акуратно розкладені: папери, книги, предмети на своїх місцях. Але коли героїня перебуває у стресі, навпаки — у її оточенні з'являється хаос: речі розкидані, створюється візуальний безлад, що відображає її внутрішню нестабільність. Таке оформлення допомагало глядачеві краще відчувати зміни в її психоемоційному стані.

ВИСНОВКИ

У процесі роботи над творчим проєктом зі створення сценічного образу Діани Поммере у дипломній виставі за п'єсою Еріка-Емманюеля Шмітта «Тектоніка почуттів» були досягнуті усі поставлені завдання.

Насамперед, був здійснений аналіз біографії та творчого шляху Еріка-Емманюеля Шмітта. Вивчення його особистого та професійного досвіду дозволило зрозуміти філософське підґрунтя його драматургії, а також ті життєві події, які сформували його творчий метод. Особливо важливим стало усвідомлення того, що Шмітт поєднує гуманітарну освіту, філософські роздуми та особистий досвід у створенні психологічних образів. Це дозволило краще зрозуміти внутрішній світ моєї героїні. Вивчення історії створення та художнього втілення п'єси «Тектоніка почуттів» дало змогу усвідомити логіку побудови конфліктів та глибину філософських тем. Простежено, як на створення «Тектоніки почуттів» вплинули класичні джерела, зокрема твір Дені Дідро «Жак Фаталіст і його пан», та як автор трансформував мотив помсти й боротьби в актуальну сучасну драму про міжособистісні стосунки, страх, егоцентризм та самотність. Це дозволило точніше зрозуміти ідейний фундамент п'єси, її головні конфлікти та підтексти. Була продемонстрована різна варіація постановок, завдяки цьому було розширене бачення цього персонажу. Окрему увагу приділено розробці психологічного портрету персонажа Діани. Я розкрила передумови її характеру, які сформувались ще з дитинства під впливом родинних стосунків, конфлікту з матір'ю, кар'єрних прагнень і невдалих романтичних стосунків. Було проаналізовано страх Діани перед втратою контролю, її егоїзм, потребу в обожнюванні, а також прагнення до незалежності й влади, які врешті приводять її до руйнівних рішень. Також проаналізовано взаємовідносини Діани з іншими персонажами: Рішаром, мадам Поммере, Родікою, Анкою. Їхній розвиток демонструє складність внутрішніх і зовнішніх конфліктів героїні. Саме ці взаємодії дозволили краще показати драматизм її вибору, маніпуляцій і,

зрештою, трансформації. Особливу увагу приділено роботі над характером і характерністю персонажа. Під час репетиційної роботи було виконано детальний текстовий аналіз п'єси, опрацьовано репліки, ремарки, підтексти, логіку поведінки героїні, її внутрішній конфлікт, включаючи страх, агресію, маніпуляції та вразливість. Цей процес включав не лише роботу з текстом, але й самонавіювання, пошук особистих переживань, які допомогли б достовірно передати почуття моєї героїні. В процесі роботи над роллю визначено надзавдання та наскрізну дію героїні. Надзавдання Діани змінювалося упродовж п'єси: від прагнення контролю і бажання бути коханою до болючого усвідомлення власних помилок і, зрештою, до внутрішнього звільнення — прийняття своєї вразливості та вміння відпустити людину. У сценічному втіленні образу активно використовувалися виразні засоби акторської техніки: голосовою технікою, пластикою, темпоритмом ролі, жестикуляцією та зовнішнім малюнком персонажа. Було вивчено манери поведінки жінок-політиків, що дозволило достовірно відтворити соціальний статус та характер Діани. Особливу увагу було приділено побудові пластичної партитури, що допомогла створити зовнішній контраст між владною політикинею та внутрішньо зламанною жінкою. Під час роботи над сценічним образом було продумано костюм, реквізит, грим і декорації, які доповнили внутрішню характеристику героїні. Стримана колористика костюмів підкреслювала владність та холодність Діани, а мінімалістичне оформлення сцени акцентувало увагу на психологічній напрузі між персонажами. Реквізит слугував підтримкою драматургічної дії, доповнюючи характер і розвиток сцени. Важливо зазначити, що творчість самого Еріка-Емманюеля Шмітта стала потужним джерелом натхнення. Його психологізм, вміння поєднувати філософію з драматургією, створювати сильні жіночі образи, тонко розкривати внутрішні конфлікти стали тим орієнтиром, який допомагав мені у роботі над образом. Особливо цінним стало його розуміння тонких меж між любов'ю і владою, довірою і контролем, слабкістю і силою — адже саме ці теми лежать в основі розвитку Діани.

Підсумовуючи, можна зазначити, що робота над творчим проектом дозволила мені не лише заглибитися у психологічний світ складного драматичного персонажа, але й розвинути власні акторські навички: аналітичне мислення, здатність до емоційної трансформації, гнучкість сценічної поведінки та вміння проживати складні внутрішні процеси на сцені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. La Tectonique des Sentiments – E-Tvoila Théâtre: сайт. URL:
<https://www.etvoilatheatre.net/la-tectonique-de-sentiments.html> (Дата звернення: 10.04.2025).
2. La Tectonique des Sentiments – Théâtre Online: сайт. URL:
<https://www.theatreonline.com/Spectacle/La-tectonique-des-sentiments/20458> (Дата звернення: 10.04.2025).
3. Бовсунівська, Т. Жанр "духовного роману" в сучасній літературі: "Євангеліє від Пілата" Еріка-Еммануеля Шмітта / Т. Бовсунівська // Слово і час. – 2010. – № 5. – С. 62-73.
4. Відео "Шмітт про свою творчість": сайт. URL:
https://youtu.be/sgG_VV2xW0Y (Дата звернення: 05.04.2025).
5. Ерік-Емманюель Шмітт: біографія: сайт. URL:
<https://ukrainka.org.ua/node/9044> (Дата звернення: 05.04.2025).
6. Ерік-Емманюель Шмітт: біографія та творчість: сайт. URL:
<https://vseosvita.ua/library/erik-emmanuel-shmitt-biografia-tvorchist-700379.html> (Дата звернення: 15.04.2025).
7. Ерік-Емманюель Шмітт: біографія та цікаві факти: сайт. URL:
<https://dovidka.biz.ua/erik-emmanyuel-shmitt-biografiya-ta-tsikavi-fakty/> (Дата звернення: 04.04.2025).
8. Неждана Н. Український драматург: сайт. URL:
<https://dramaturg.org.ua/український-драматург-неда-неждана-р/> (дата звернення: 03.05.2025).
9. Просценіум : театрознав. журн. / засн.: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2003-. № 2(6). – С. 96-118.
10. Тектоніка почуттів (La Tectonique des Sentiments). Офіційний сайт Молодого театру: сайт. URL:
<https://molodyytheatre.com/repertoire/tektonika-pochuttiv> (Дата звернення: 10.04.2025).

11. Тектоніка почуттів. Театр "Почайна": сайт. URL: <https://kyiv.karabas.com/tektonika-chuvstv-teatr-pochajna-1/> (Дата звернення: 10.04.2025).
12. Тектоніка почуттів. Театр Одеси: сайт. URL: <https://odesa.internet-bilet.ua/uk/spektakl-tektonika-chuvstv> (Дата звернення: 10.04.2025).
13. Шмітт, Е.Е. "Моє життя з Моцартом": сайт. URL: <https://www.eric-emmanuel-schmitt.com/literature.cfm?catalogid=911&lang=EN&nomenclatureId=1772> (Дата звернення: 04.04.2025).
14. Шмітт, Е.Е. Офіційний сайт: сайт. URL: <https://www.eric-emmanuel-schmitt.com/> (Дата звернення: 13.05.2025).
15. Шмітт, Е.Е. Театральні роботи: сайт. URL: <https://www.eric-emmanuel-schmitt.com/theatre.cfm?nomenclatureId=1796&catalogid=818&lang=EN> (Дата звернення: 13.05.2025).
16. Шмітт, Ерік-Емманюель. Анета Паблішерс: сайт. URL: <https://anetta-publishers.com/authors/14> (Дата звернення: 15.05.2025).
17. Шмітт, Ерік-Емманюель. Booxters: сайт. URL: <https://booxters.com/authors/erik-emmanyuel-shmitt> (Дата звернення: 15.05.2025).
18. Шмітт Е.-Е. Тектоніка почуттів / з фр. переклав Іван Рябчій. – Львів : Видавництво Анетти Антоненко, 2020. – 116, [4] с.
19. Шмітт Е.-Е. Я – войовничий гуманіст : інтерв'ю / Е.-Е. Шмітт // Дзеркало тижня. – 2013. – 13–19 квіт. (№ 14). – С. 12.